

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. — К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. — 1428 с.
2. Русанівський В. М. Сила і краса / В. М. Русанівський // Українська мова і література в школі. — 1992. — № 2. — С. 41—46.

IRYNA KORNIENKO

Mykolaiv

COLLOQUIAL WORDS AS STYLISTIC DEVICES OF LANGUAGE CREATION EARLY PROSAIC WORKS OF V. VYNNYCHENKO

In the article there were characterized the stylistic role of colloquial words in the early prose of V. Vynnychenko, described of the function the different elements of colloquial vocabulary – abusive words, nicknames, Russian speech in the works of the writer.

Key words: colloquial vocabulary, abusive words, nicknames, Russian speech.

Ирина КОРНИЕНКО

г. Николаев

ПРОСТОРЕЧНЫЕ СЛОВА КАК СТИЛИСТИЧЕСКИЕ СРЕДСТВА ЯЗЫКОТВОРЧЕСТВА РАННИХ ПРОЗАИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ В. ВИННИЧЕНКО

В статье охарактеризована стилистическая роль просторечных слов в ранней прозе В. Винниченко, описаны функции разных элементов просторечной лексики – ругательных слов, прозвищ, россиянизмов в произведениях писателя.

Ключевые слова: просторечная лексика, ругательные слова, прозвища, россиянизмы.

Стаття надійшла до редколегії 23.03.2016

УДК 82.091:821.161.2/.161.1«19»

ВИКТОРИЯ КОРОТЄЄВА

м. Херсон

Vkoroteeva@ksu.ks.ua.

МІФОЛОГЕМА ДОЛІ У ЛІРИЦІ АРСЕНІЯ ТАРКОВСЬКОГО І ВАСИЛЯ СТУСА

У статті в компаративному аспекті досліджуються особливості та функціональні варіанти рецепції міфологеми долі у ліриці А. Тарковського і В. Стуса, зокрема місце і роль авторської інтерпретації фольклорно-філософського образу долі у міфопоетичній картині світу митців.

Ключові слова: міфологема, доля, міфопоетична картина світу, образ.

В останні десятиліття спостерігається посилення інтересу дослідників до вивчення особливостей як окремих елементів, міфологем, так і в цілому міфопоетичної картини світу в ліриці окремих персоналій української та зарубіжної літератур. Декодування міфопоетичних структур дає ключ до розуміння авторського міфомислення, дозволяє окреслити специфічні риси створюваної митцем концепції буття, втіленої в його поетичному доробку. Літературознавче осмислення особливостей

міфопоетики і можливостей структурування художнього простору за міфологічними принципами у компаративному аспекті сприяє визначенню ролі та місця лірики Арсенія Тарковського і Василя Стуса у масштабі не лише національного, а й загальноєвропейського історико-літературного контексту.

Поетична спадщина обох поетів неодноразово ставала предметом літературознавчих досліджень. Глибоко осмислено доробок А. Тарковського О. Боковелі, Т. Івлевою,

С. Кековою, С. Манськовим, Л. Мірошник, О. Столяровою, Т. Сухановою та ін. Вагомий внесок у вивчення творчості В. Стуса зробили А. Бондаренко, І. Дзюба, М. Коцюбинська, М. Павлишин, Є. Сверстюк, Ю. Шевельов та ін. Однак спроба компаративного аналізу здійснюється вперше.

Мета нашої статті – порівняти специфіку художньої реалізації міфологеми долі у ліриці Арсенія Тарковського і Василя Стуса.

Творчість названих митців відзначається філософським заглибленням в онтологічні категорії у пошуку відповідей. Одна з важливих онтологічних універсалій, значна для обох поетів, – філософсько-міфологічне розуміння долі. В енциклопедичному джерелі вказується, що в міфології різних народів доля – це «поняття про незбагненну силу, дією якої обумовлені як окремі події, так і все життя людини (і, в ширшому сенсі, – соціального колективу) [4, 471]. Наголошується також, що віра в долю була продиктована об'єктивною несвободою індивіда від колективу і природи, неможливістю на ранніх етапах родових відносин відокремлення буття індивідуальної сутності людини від буття колективного (родового). Уявлення про долю тісно переплетені з фундаментальними опозиціями міфологічної свідомості «життя» / «смерть» («народження» / «смерть») і «добро» / «зло» [4, 472]. Подібне визначення подає і С. Аверинцев, на думку якого, доля – це «поняття-міфологема, що виражає ідею детермінації як несвободи» [1, 85].

У поетичному світі Арсенія Тарковського і Василя Стуса оригінальність художнього потрактування вірування в зумовленість подій трансформується у міфологему долі, що відзначається багатоаспектністю реалізацій і модифікацій, укоріненістю у фольклорно-філософській та античній традиціях.

Вірування в долю виступає важливою аксіологічною константою міфопоетичної картини світу обох митців. Рецепція міфологеми долі розкривається різнопланово у ліричних текстах: вона може поставати доброю, злою чи байдужою, може корелювати з іншими міфологемами, наприклад, дороги чи хреста, розкриватися шляхом утворення бінарної опозиції «доля» / «недоля». Проте домінант-

ним є мотив гідного подолання життєвого шляху, реалізації власної долі – долі поета, існування якого підкорене особливій меті. Виразно звучить цей мотив в унісон з ідеєю зумовленості, обраності (вища сила наділяє ліричного героя саме такою нелегкою долею) у глибоко філософській поезії Василя Стуса «Терпи, терпи – терпець тебе шліфує»: *«Торуї свій шлях – той, що твоїм назвався, / той, що обрав тебе – навіки вік. / Для нього змалку ти заповідався, / до нього сам Господь тебе прирїк»* [7, 55]. Додати штрихи до специфіки індивідуальної рецепції й інтерпретації міфологеми долі дають змогу також особисті записи поета «Із таборового зошита»: *«Це вже доля, а долю не обирають. Отож її приймають, яка вона вже є. А коли не приймають, тоді вона силоміць обирає нас»* [3].

Доля ліричного героя в А. Тарковського і В. Стуса – це, передусім, доля Творця, а не звичайної людини. Тому цілком прийнятною та доречною можна вважати думку К.-Г. Юнга стосовно співвідношення у психології митця творчого (несвідомого) і нетворчого (свідомого): «Якщо гору бере Творче, то гору бере Несвідоме як формуюча життя доленосна сила на противагу свідомій Волі, і Свідомість, часто безпомічно споглядаючи події, підхоплюється навалом якогось підземного потоку. Зростаючий твір – це поетова доля, і він визначає його психологію» [9, 135]. Наприклад, у поезії В. Стуса «Сховатися од долі – не судилось...» ліричний герой, двійник поета, з екзистенційною стійкістю вітає триумф фатуму як утвердження власної самототожності, нехай навіть через трагізм і втрати.

Тарковський не випадково називає долю поета високою, тому і ліричний герой у його творах схильний до саморефлексії: *«И кровь моя мутится в день рожденья, / и тайная моя тревога мучит, – / Что сделал я с высокою судьбою, / О боже мой, что сделал я с собою!»* [8, 51]. Отже, доля для поета є водночас і невідворотним фатумом, і випробуванням, яке треба пройти, щоб відкрити своє справжнє внутрішнє «я»: *«А ты – как ряженный на святки – / Играешь в прятки сам с собой, / с твоим искусством и судьбой»* [8, 69] (поезія Арсенія Тарковського «Стань самим собой»).

Характерним образ долі-іспиту є і для міфопоетичної картини світу Стуса – наприклад, у поезії «Ріка життя уже тече повз мене», ліричний герой якої на підсвідомому рівні відчуває екзистенційну відокремленість від світу («Окремо світ: синіє стьожка болю. / Окремо ти – зчорнілий, наче пенъ» [7, 331]). Невблаганний плин часу, візуалізований в образі нестримної водної стихії, «шаленої течії», все ж не відлякує ліричного героя. Він готовий до іспитів долі, оскільки вірить у продовження своєї справи наступними поколіннями: «Минають роки – їх не зупинити, / і ти – сторч головою – мчиш услід, / бо доля ще не закінчила спити. / Проте не згине твій козацький рід!» [7, 331].

Розкривається в ліриці Тарковського і мотив пошуку долі, пов'язуваний з осягненням ліричним героєм свого місця у світі. У вірші «Земное» поет протиставляє людську долю божественній, остання лякає ліричного героя, адже не є його призначенням: «Когда б на роду мне написано было / лежать в колыбели богов, / меня бы небесная мамка вспоила / святым молоком облаков, / и стал бы я богом ручья или сада, / стерег бы хлеба и гроба, – / Но я человек, мне бессмертья не надо: / страшна неземная судьба» [8, 99]. Своєрідне суголосся мотивів відзначається також у поезії «Земля», в якій акцентується взаємозв'язок долі окремої людини і всієї землі. Митець свідомо наголошує на людській природі ліричного героя, підкреслюючи його приналежність до «земного» полюсу (бінарна опозиція «земне» / «небесне»): «За то, что на свете я жил неумело, / За то, что не кривдой служил я тебе, / За то, что имел небесмертное тело, / Я дивной твоей сопричастен судьбе» [8, 134]. Розділення міфологеми долі на «людську» і «божественну» зустрічаємо в ліриці Арсенія Тарковського неодноразово. Протиставлення людської («земної») долі і долі божественної («небесної») знаходить також яскраве відображення в першій поезії з циклу «Чистопольская тетрадь», написанного у воєнні роки. У поезії полюс «небесного» репрезентовано в образі янгола («соглядатая», «Божьего дива»), що літає над «смертним» містом під час авіаудару (полюс «земного»). За допомогою характерологічних епітетів

(«безумная», «красногривая») окреслюються основні риси долі людської, а завдяки використанню анафори, градації та триразового заперечення підсилюється протиставлення її долі божественній: «Не боится Божье диво / Ни осады, ни пальбы, / Ни безумной, красногривой / Человеческой судьбы» [8, 104].

У ліриці обох поетів репрезентація долі не обмежується інтерпретацією вірувань у вищу зумовленість існування окремого індивіда, доля також може бути загальнонародною. Зокрема, у В. Стуса така специфіка потрактування образу долі характерна загалом для поезій з потужним звучанням патріотичних і філософських мотивів. Наприклад, у вірші «Ця світлота – до різі ув очах...» образ рідної землі накладається на міфологему долі, поглиблюючи її семантику і надаючи нової, індивідуально-авторського осмислення: «Гуртуймося. Даремне віщунів / шукати, мов чотири вітри в полі. / Бо навіть доля в сповиточку-льолі / нам не розкаже, де наш люд зблудив» [7, 273].

Мотив співвіднесеності долі індивідуальної та колективної (зокрема, долі воєнного покоління) в А. Тарковського лунає в емоційно-напруженій поезії «Памяти друзей», ліричний герой якої переживає гіркоту втрати і гнітючу самотність. У рядках поезії спостерігається кореляція понять «судьба» і «доля», де перше використовується на позначення долі колективної, а друге – індивідуальної: «...Одним огнем / Нам опалило щеки. Мы делили / Одну судьбу. Они достойней были / И умерли, а я еще живу. Но я не стану их благодарить / За дивный дар, мне выпавший на долю» [8, 360].

Функціонально міфологема долі в ліриці Василя Стуса та Арсенія Тарковського постає явищем амбівалентним. Вона може бути доброю (іпостась долі-провідниці), лихою (іпостась недолі характерна для міфології слов'янських народів) та нейтральною, байдужою, але невідворотною (доля-фатум). Ілюстрацією першої іпостасі є образ долі в поезії Василя Стуса «Був віщий сон: немов на катафалку...», в якій ліричний герой звертається до власної долі з проханням указати йому шлях: «...Доле, / провадь мене і пізнавай дорогу, / бо висить понад світом синій чад» [6, 264]. Подібною роллю наділяє долю й Арсеній

Тарковський у «Поеті», вказуючи, що його поезія – це відображення життя, творіння самої долі: *«В сотый раз за книгу эту / В одиночестве берусь. / Там в стихах пейзажей мало, / Только бестолочь вокзала / И театра кутерьма, / Только люди как попало, / Рынок, очередь, тюрьма. / Жизнь, должно быть, наболтала, / Наплела судьба сама»* [8, 199]. Важливим в цій поезії також алюзійне відсилання до античного коріння вірувань – міфологічних образів Мойр (за давньоримською міфологією – Парок) – божеств, які плели і переривали нитку життя людини. У контексті аналізованої поезії спостерігається зближення міфологеми долі з образом музи, яка опікується творчістю. Поет тут – лише медіатор між вищою силою (долею) та мистецтвом (поезією). У ліриці Стуса образ парки Нони як утілення невідворотного фатуму з'являється в поезії *«Наслання – от і вже!..»*. Досягти ефекту нагнітання емоційної напруги і посилення відчуття безвиході авторові дають змогу синтаксичні повтори, образ божества долі наділяється стилістично маркованим характерологічним епітетом з виразною негативною конотацією – «проклята»: *«Нема куди піти / нема куди подітись / гнітितися, гнітитись, / а долі не втекти! / По жилах час тече, / а провітку не видко, / життя сувору нитку / проклята Парка тче»* [7, 228].

Іпостась лихої долі (як варіант – недолі) більшою мірою притаманна міфопоетичній картині світу Василя Стуса, ніж Арсенія Тарковського. В останнього вона репрезентована лише в декількох поезіях, тимчасом як у ліриці Василя Стуса лиха доля (недоля) є рівноправною та рівновеликою частиною бінарної опозиції «доля» / «недоля». Образ недолі присутній, наприклад, у четвертій поезії циклу *«Чистопольская тетрадь»* А. Тарковського під назвою *«Беженец»*, яка продовжує розкривати тематику воєнного лихоліття, вдаючись до змалювання картин із життя біженців, чії долі перекреслила війна. Поезія побудована на звертанні ліричного героя до *«святой камской зимы»*, яку він у дусі російської народно-поетичної традиції називає матір'ю. Зима стає уособленням ворожого і байдужого навколишнього світу, адже все, що залишилось ліричному героєві, – це горе і недоля:

«Скупишься, мать, дала бы хлеба, что ли, / Полны ядреным снегом закрома, / Бери да ешь. Тяжка моя сума: / Полпуда горя и ломоть недоли» [8, 105]

Лиха доля в ліриці Василя Стуса зазвичай співвідноситься зі стражданнями, лиховісними передчуттями і болем. Частотними є образи дороги болю, біди і хреста. Образ хреста як символу долі та самопожертви постає в поезії *«Як добре те, що смерті не боюсь я...»*: *«Як добре те, що смерті не боюсь я / І не питаю, чи тяжкий мій хрест. / Що перед вами, судді, не клонюся / в передчутті невідомих верст»* [7, 50], а також у сповненій риторичних питань і сумнівів поезії *«Коли я роки перебуду...»*: *«Чи вам здадуться за байдужі / моїх зотлілих доль хрести?»* [7, 367]. Песимістичним пафосом пройнята поезія *«Життя так важко пише мною...»*, образ недолі в ній набуває надзвичайної сили, яка стає невідвратною, позбавляючи можливості зустрічі з близькими для ліричного героя людьми: *«Десь мати жде простоволоса / ачи дружина – все одно. / Недоля встигне нас пожерти іще до зустрічі...»* [7, 308].

У поезії *«Церква святої Ірини»* доля співвідноситься з чорною бідую, присутній також мотив самопожертви: *«Мороком горло огорне – / ані тобі продихнуть. / Здрастуй, бідо моя чорна, / здрастуй, страсна моя путь»* [7, 21]. Проте недоля в поезіях Василя Стуса не завжди є нездоланною, ліричний герой має душевні сили для протистояння їй. У поезії *«Радості збережені дороги знову...»* переважає оптимістичне звучання і присутній фольклорний мотив магічного замовляння долі: *«У дитячих пучках принесла ти вітру – / Ти – не птаха невеличка. / Ти – заманливий порив! Лиш почую щebetання мову любої нехитру. / І доволі. І недолю я уже заговорив»* [5, 174].

Небезпечною й водночас невідвратною постає доля в поезії Арсенія Тарковського *«Первые свидания»*, що належить до кращих зразків інтимної лірики митця. Момент найвищого емоційного напруження у фіналі передано завдяки яскравому фаталістичному акценту – семантично наснаженому порівнянню долі з озброєним божевільним: *«Пред нами расступались, как миражи, / Построенные чудом города, / Сама ложилась мята нам под*

ноги, / И птицам с нами было по дороге, / И рыбы подымались по реке, / И небо развернулось пред глазами... / Когда судьба по следу шла за нами, / Как сумасшедший с бритвою в руке» [8, 218]. Образ долі-фатуму як нейтральної вищої сили, квінтесенцією якої є антична ідея зумовленості й невідворотності того, що судилося, передано у поезії Василя Стуса «Значи себе спадною хвилиєю...»: «Усе назначене до тебе ще – / дорога рвіння прикорочена / і не зайти за дальні далечі / і за крайсебе не зайти» [7, 261].

Спостерігається у ліриці митців сталий взаємозв'язок долі з астральною символікою, що є традиційним для міфологічних вірувань багатьох народів світу. Адже вважалося, що в кожній людини є своя зірка, яка народжується й помирає (падає) разом з нею (в інших варіантах із зірки приходять і на неї повертається душа людини) [4, 472]. У поезії Василя Стуса «Мені зоря сіяла нині вранці...» образ зорі є одним із центральних, він не лише пов'язується з мотивом віщування, але і вписує долю ліричного наратора в загальний ритм Усесвіту: «Ота зоря – вістунка твого шляху, / хреста і долі – ніби вічна мати, / вивищена до неба (од землі / на відстань справедливості), прощає / тобі хвилину розпачу, дає / наснагу віри, що далекий всесвіт / почув твій тьмянний клич...» [7, 55]. Зоря може сприйматися і як оберіг (поезія «Сховались голубі гаї»), утілення доброї долі людини, її здатності опиратися хаотичному, необмеженому в координатах простору («є сто шляхів – і всі мої») та часу, втіленому в образі струмуючої водної стихії. У міфопоетичній системі митця також сонце наділяється здатністю до віщування, здатністю «освітити» приховану долю: «...а сонце все відради / всеглядно постає, / Таке – аж очі мруж! – / горить з лабрадориту / і врочить долю, скриту / у криці харалуж» [7, 344].

У ліриці Арсенія Тарковського кореляція міфологеми долі й образу зорі зустрічається рідше, проте вона також наснажена позитивною семантикою (наприклад, у поезії «Бедный рыбак» із диптиху «Две японские сказки»). Сіті бідного рибалки забирає море, що символічно співвідноситься із втратою ним звичної долі. Це підтверджують такі рядки: «Мне теперь на свете / Пусто и светло».

Проте водночас втрата ця є випробуванням для ліричного героя – випробуванням його смиренності, набуття якої віщуватиме йому нову долю, кращу, візуалізовану в образі благословенної вранішньої зорі: «Мимо всей вселенной, / Я пойду, смиренный, / Тихий и босой, / За благословенной / Утренней звездой» [8, 266]. Мотив смиренного прийняття долі віднаходимо також у філософській поезії-медитації Тарковського «За хлеб мой насущный, за каждую каплю воды...»: ліричний герой сповнений вдячності до земного буття, його не лякає смерть, адже він сприймає її не як кінець, а як перехід в іншу іпостась: «За то, что в родимую душную землю сойду, / В траву перельюсь, / За то, что мой путь – от земли до высокой звезды, / Спасибо скажу» [8, 367]. Життя ліричного героя, його доля метафорично втілюються в образі дороги, дороги вертикальної, що поєднує собою опозиції «верху» / «низу», «земного» / «небесного» за рахунок семантично маркованих образів «землі» і «зорі». Мотив вертикального сходження дорогою власної долі реалізується й у поезії Василя Стуса «Це, припізніла молодосте, ти...»: «Я дерусь – з щовба на щовб – увись, / куди мої дороги простяглись, / куди веде мене вельможний порив, / не відаючи втоми, ні покори» [7, 357].

Частотність взаємонакладання міфологеми долі й міфологеми дороги у ліриці Василя Стуса вказує на важливість такого синтезу. На одному аксіологічному рівні у міфомисленні Василя Стуса перебувають «дороги серця» і «дороги долі» (однойменна поезія «Дороги серця – як дороги долі...»), здатні «заступити всі земні путі», але відкриті ліричному героєві інший шлях: «Благослови ж далеку / дорогу – ту, котрої не збагнуть, / але котрою біди йдуть щасливі, / котрою бурі й грози прогрімлять» [6, 22]. Водночас неперейдена дорога у митця може співвідноситися з долею, що не справдилася, реалізувати яку ліричному герою з якихось причин не вдалося: «Дорога долі неперейдена, / вилискуючи синім жалем, / сховалася за ожередами, / як за Господньою скрижаллю. / Життя від тебе відвернулося / і задаремні нарікання» [7, 386]. Важливого значення в поезії набуває образ перешкоди, доля є не просто нереалізованою, тепер вона «сховалася», не доступна для ліричного героя.

Усе, що йому залишається, – «шукати утрачене» і «наздоганяти давноминуле». Адже разом із шансом на справдження долі він втрачає все, надбане ним перетворюється на несправжнє, ілюзорне: «Що мав – привіділось, причулося, / на всенезустріч, всепрощання» [7, 386].

Міфосемантика долі виступає одним із ключових елементів для розуміння філософського світобачення А. Тарковського і В. Стуса, відзначеного суголоссям онтологічних категорій мислення. Рецепція міфологеми долі розкривається різнопланово в ліричних текстах: вона може поставати доброю, злою чи байдужою, може корелювати з іншими міфологемами, наприклад, дороги чи хреста, розкриватися шляхом утворення бінарної опозиції «доля» / «недоля». Проте домінантним є мотив гідного подолання життєвого шляху, реалізації власної долі – долі поета, існування якого підкорене особливій меті.

Порушена нами проблема є науково перспективною, вимагає багатоаспектного подальшого вивчення міфосвіту А. Тарковського і В. Стуса, що дасть можливість описати художні світи митців, спираючись на ціннісні для них міфологеми і категорії людського мислення.

VIKTORIJA KOROTEEVA
Kherson

FATE MYTHOLOGEM IN LYRIC POETRY BY ARSENYI TARKOVSKIY AND VASYL STUS

The paper studies the peculiarities and functional variants of the reception of the mythologem of Destiny in the lyrics of A. Tarkovskiy and V. Stus in a comparative aspect. It details the place and role of the authors' interpretation of the folklore and philosophical image of Destiny in the artists' mythopoetical picture of the world.

Key words: mythologem, Destiny, mythopoetical picture of the world, image.

ВИКТОРИЯ КОРОТЕЄВА
г. Херсон

МИФОЛОГЕМА СУДЬБЫ В ЛИРИКЕ АРСЕНИЯ ТАРКОВСКОГО И ВАСИЛЯ СТУСА

В статье в компаративном аспекте исследуются особенности и функциональные варианты рецепции мифологеми судьбы в лирике А. Тарковского и В. Стуса, в частности, место и роль авторской интерпретации фольклорно-философского образа судьбы в мифопоэтической картине мира поэтов.

Ключевые слова: мифологема, судьба, мифопоэтическая картина мира, образ.

Список використаних джерел

1. Аверинцев С. Софія-Логос. Словник / С. Аверинцев. — К.: Дух і літера. — 2004. — 640 с.
2. Горан В. П. Древнегреческая мифологема судьбы / В. П. Горан. — Новосибирск: Наука. Сиб. отделение, 1990. — 335 с.
3. Гуманітарний центр Василя Стуса [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.stus.kiev.ua/index.htm>.
4. Мифы народов мира. Энциклопедия: в 2 т. / гл. ред. С.А. Токарев. — М.: Сов. энцикл., 1988. — Т. 2. — 719 с.
5. Стус В. Зібрання творів: в 12 т. / Василь Стус; [редкол.: Д. Стус (голова) та ін.]. — К.: Київська Русь, Факт, 2007. — Т. 1: Ранні вірші (сер. 1950-х — початок 1960-х рр.), ДЕЛО №13/БЕ1339, Круговерть, Вірші 1960-х років. — 560 с.
6. Стус В. Зібрання творів: в 12 т. / Василь Стус; [редкол.: Д. Стус (голова) та ін.]. — К.: Факт, 2008. — Т. 3: Част творчості / Dichtenszeit. — 752 с.
7. Стус В. Зібрання творів: в 12 т. / Василь Стус; [редкол.: Д. Стус (голова) та ін.]. — К.: Факт, 2009. — Т. 5: Палімпсести (Найповніший незавершений корпус). — 768 с.
8. Тарковский А. Собрание сочинений: в 3 т. Т. 1: Стихотворения / А. Тарковский; сост. Т. Озерской-Тарковской. — М.: Худож. лит., — 1991. — 462 с.
9. Юнг К.-Г. Психологія та поезія / К.-Г. Юнг // Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / [за ред. М. Зубрицької; 2-ге вид., доп.]. — Львів: Літопис, 2001. — С. 91—108.

Стаття надійшла до редколегії 03.04.2016